11/05/2023

Ο Μητροπολίτης Ναυπάκτου για το βιβλίο «1909-1922, Επανάσταση και Αντεπανάσταση στην Ελλάδα»

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιερόθεος παραχώρησε ομιλία για το νέο βιβλίο του Γιώργου Καραμπελιά «1909-1922, Επανάσταση και Αντεπανάσταση στην Ελλάδα, Δοκίμιο ιστορικής αυτογνωσίας» στο πλαίσιο εκδήλωσης με θέμα: «Το μεγάλο ρήγμα» στην αίθουσα Συνεδριάσεων του Δημοτικού Συμβουλίου στο Αγρίνιο την Κυριακή 7 Μαΐου 2023

Διοργανωτές της εκδήλωσης ήταν ο **Δήμος Αγρινίου**, ο **Σύλλογος Ποντίων Αιτωλοακαρνανίας**, ο **Σύλλογος Μικρασιατών Προσφύγων Αιτωλοακαρνανίας** και οι **Εναλλακτικές Εκδόσεις**,

Επίσης μιλήσαν οι:

Γιώργος Καραμπελιάς, Συγγραφέας
Νίκος Ντάσιος, Διδάκτορας Κοινωνιολογίας
Βίκυ Φλέσσα, Δημοσιογράφος

Αναλυτικά η ομιλία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου:

Παρουσιάζεται σήμερα τό νέο βιβλίο τοῦ Γιώργου Καραμπελιᾶ μέ τίτλο «1909-1922, Ἐπανάσταση καί Ἀντεπανάσταση στήν Ἑλλάδα, Δοκίμιο ἱστορικῆς αὐτογνωσίας».

Διαβάζω μέ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον κάθε βιβλίο τοῦ Γιώργου Καραμπελιᾶ γατί ἔχει κάτι οὐσιαστικό νά πῆ, ἀπαντᾶ σέ ἐρωτήματα πού μᾶς ἀπασχολοῦν, καταγράφει ἱστορικά γεγονότα καί τά ἑρμηνεύει μέσα ἀπό τήν πείρα πού διαθέτει ὡς συγγραφέας καί πολιτικός ἀναλυτής, γι’ αὐτό καί εἶναι ἐνδιαφέροντα. Ἰδιαίτερα αὐτό τό βιβλίο, πού ἐκδόθηκε αὐτήν τήν περίοδο πού θυμόμαστε τά ἑκατό χρόνια ἀπό τήν Μικρασιατική Καταστροφή, ἔχει ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον.

Μοῦ ἔστειλε τό βιβλίο μέ προσωπική ἀφιέρωση καί χαιρετισμό γιατί γνωριζόμαστε ἐδῶ καί πολλά χρόνια καί ἐπικοινωνοῦμε μέ τά ἴδια σχεδόν ἱστορικά δεδομένα, ἀλλά πάντοτε μέ τό ἴδιο ἀποτέλεσμα. Μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ ἑλληνισμός στήν

οἰκουμενική του διάσταση, ἡ πατερική θεολογία μέ τήν προσφορά τοῦ ἡσυχασμοῦ καί τά ἱστορικά λάθη πού ἔγιναν στήν πορεία, ἀπό διχαστικές ἐνέργειες.

Μέ παρεκάλεσε νά συμμετάσχω στήν παρουσίαση τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Τοῦ τό ὑποσχέθηκα, ἄν καί μέ δισταγμό, λόγῳ τῶν πολλῶν μου καθηκόντων καί ὑποχρεώσεων. Δέν μποροῦσα, ὅμως, νά τοῦ τό ἀρνηθῶ γιατί τόν ἐκτιμῶ πολύ.

Ἔτσι, σήμερα δέν ἦλθα νά παρουσιάσω ὅλο τό βιβλίο, γιατί αὐτό θά ἀπαιτοῦσε διάθεση πολλῶν ἡμερῶν καί ὡρῶν, ἀλλά κυρίως ἦλθα γιά νά τιμήσω ἕναν ἄνθρωπο μέ μεγάλους εἰλικρινεῖς κοινωνικούς ἀγῶνες, πού καταγίνεται στήν ἔρευνα τοῦ πολιτιστικοῦ καί κοινωνικοῦ μας DNA, πού σκάβει μέ ἐπιμέλεια στό ὑπέδαφος τῆς ἱστορίας μας καί τῆς ἱστορικῆς μνήμης, ἀνακαλύπτοντας διαφόρους θησαυρούς, πού φιλοσοφεῖ πάνω σέ αὐτούς, συνθέτει καί συναρμολογεῖ τά σπαράγματα τά ὁποῖα ἀνακαλύπτει στίς πηγές καί τά βοηθήματα, τά κρίνει φιλοσοφικά καί προσδιορίζει κριτικά καί παραγωγικά τά συμπεράσματά του γιά τήν ἐποχή μας.

Ἐπί πλέον, περισσότερο ἦλθα ἐδῶ σήμερα γιά νά ἀκούσω ἀπό τόν ἴδιο νά παρουσιάζῃ τό βιβλίο του, τό ἔργο τοῦ μόχθου του, πού εἶναι ἡ καύχησή του. Γιατί ἄν καί συχνά ἀναφέρεται ἀπό πολλούς ὁ Γιῶργος Καραμπελιᾶς γιά τούς κοινωνικούς του ἀγῶνες, ἐν τούτοις στήν ἱστορική μνήμη θά μείνῃ ὡς συγγραφέας ἐρευνητής καί συνθετικός ἱστορικός.

Κυρίως συγκινήθηκα ἀπό τό κείμενο «ἀντί προλόγου, μία ἐξομολόγηση», πού τήν θεωρῶ πολύ σημαντική, γιατί δείχνει τήν διαδρομή του ἀπό τήν ἀριστερή νοοτροπία στήν ἐθνική διάσταση, ἀπό τόν ἑλλαδισμό στόν οἰκουμενικό ἑλληνισμό, ἀπό τήν μυωπική πολιτική στήν ἱστορική μνήμη, καί δείχνει ἕναν ἄνθρωπο χωρίς ἰδεολογικές ἀγκυλώσεις, ἕναν ἐλεύθερο ἄνθρωπο πού ὑπερβαίνει καί τόν ἑαυτό του. Αὐτό δείχνει ὅτι δέν μπορεῖ κανείς νά εἶναι πολιτικός, ἄνθρωπος καί Χριστιανός, ἄν δέν ἀγαπᾶ τήν ἱστορία ἤ ἄν βρίσκεται ἔξω ἀπό αὐτήν.

Ὁ π. Γεώργιος Φλωρόφσκυ, ὁ μεγάλος αὐτός θεολόγος, ἔγραφε: «Ἡ θεολογική συνείδηση πρέπει νά γίνῃ ἱστορική. Μόνον ἄν εἶναι ἱστορική μπορεῖ ἴσως νά γίνῃ καθολική. Ἀδιαφορία γιά τήν ἱστορία ὁδηγεῖ πάντα σέ μιά αἱρετική ξηρότητα, σέ μιά δογματιστική διάθεση. Ἡ ἱστορική εὐαισθησία εἶναι ἀπαραίτητη γιά τόν θεολόγο, εἶναι ὁ ἀναγκαῖος ὅρος γιά νά εἶναι κανείς μέσα στήν Ἐκκλησία. Ὁποιοσδήποτε εἶναι ἀναίσθητος πρός τήν ἱστορία δύσκολα θά εἶναι καλός Χριστιανός». Δηλαδή, δέν ζοῦμε φανταστικά καί ἰδεαλιστικά στήν Ἐκκλησία.

Τό βιβλίο αὐτό τοῦ Γιώργου Καραμπελιᾶ πού εἶναι προϊόν ἔρευνας, σέ μεγάλη βιβλιογραφία, καί συνθετικῆς παρουσίασης, διαιρεῖται σέ τέσσερα μέρη, τό πρῶτο ἔχει τίτλο «1909-1915: ἡ Ἐπανάσταση καί ἡ ἀνάσχεση», τό δεύτερο μέρος

τιτλοφορεῖται «ὁ διχασμός καί ἡ καταστροφή», τό τρίτο ἀπαντᾶ στό ἐρώτημα: «Ἦταν ἀναπόφευκτη ἡ καταστροφή;», τό τέταρτο φέρει τόν τίτλο «Φέραμε πίσω αὐτά τά ἀνάγλυφα μιᾶς τέχνης ταπεινῆς».

Ἡ πρωτοτυπία τοῦ βιβλίου βρίσκεται στό ὅτι δέν ἀρχίζει τό θέμα ἀπό τό τέλος τῶν Βαλκανικῶν ἀγώνων καί τό τέλος τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ὅπως τό κάνουν πολλοί, ἀλλά ἀρχίζει ἐνωρίτερα ἀπό τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1909 καί τό φθάνει μέχρι τό 1922, μιά περίοδο πού, ὅπως γράφει, «ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς πιό πυκνές -ἄν ὄχι καί τήν πυκνότερη βιβλιογραφικά- περιόδους τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας».

Θεωρῶ ὅτι τό σημαντικό τοῦ θέματος εἶναι ὅτι ὑπῆρξε μιά διαρκής σύγκρουση μεταξύ τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1909 καί τῆς ἀντιεπανάστασης, πού τελικά προκάλεσε τόν Διχασμό. Ὁ «Διχασμός» μεταξύ «τῆς μοναρχικῆς παράταξης» καί τοῦ «βενιζελικοῦ στρατοπέδου» «συνιστᾶ ἐν τέλει τή σύγκρουση τῶν ἐπαναστατικῶν δυνάμεων πού ἀνεδείχθησαν ἀπό τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1909, καί ἐξέφραζαν τό αἴτημα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ, ἀλλά ταυτόχρονα τῆς ἐθνικῆς ὁλοκλήρωσης, μέ τίς δυνάμεις τῆς ἀντεπανάστασης -τήν ὀλιγαρχία μέ ἐπίκεντρο τό Παλάτι- οἱ ὁποῖες ἀρνοῦνταν τόν ἐσωτερικό κοινωνικό ἐκσυγχρονισμό καί πρό παντός τήν ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς ὁλοκλήρωσης». Αὐτές οἱ δύο δυνάμεις ἐπηρεάζονταν ἀπό ἄλλες πολιτικές δυνάμεις πού λειτουργοῦσαν ἐκτός τῆς Ἑλλάδος. Λειτουργοῦσε ἕνας ἑλλαδισμός καί ἕνας ἀλύτρωτος οἰκουμενικός ἑλληνισμός. Ἔτσι, «ἡ τρισχιλιόχρονη ἑλληνική ἱστορία διχοτομεῖται, ὁριστικά, ἀμετάκλητα, ἀνάμεσα στήν περίοδο τοῦ οἰκουμενικοῦ καί τοῦ ἑλλαδικοῦ ἑλληνισμοῦ• καί ἐμεῖς ζοῦμε σέ αὐτό τό δεύτερο μικρό καί συρρικνωμένο της τμῆμα.
Φυσικά, ὁ Γιῶργος Καραμπελιᾶς τά βλέπει αὐτά μέσα καί ἀπό σύγχρονα πικρά γεγονότα (Ἤπειρο, Κύπρο, Αἰγαῖο, Θράκη) καί ἐξάγει τά ἀνάλογα θετικά συμπεράσματα.

Σημείωσα ὅτι ὁ συγγραφέας ἐρευνητής θεωρεῖ ὡς τραγικά λάθη αὐτά πού ἔγιναν σέ τρεῖς συγκεκριμένες χρονολογίες, ἤτοι τό 1909-1910, τό 1915 καί τό 1920.

Γράφει: «Ἡ ἀνανεωτική δυναμική προερχόταν ἀπό τόν ἀλύτρωτο ἑλληνισμό, τούς ὁμογενεῖς, τά Ἑπτάνησα, τή Μακεδονία, τήν Κρήτη• ἀντίθετα, ἡ ὀλιγαρχία, μέ πόλο πύκνωσης τό Παλάτι, ἀντιμετώπιζε ὡς ἀπειλή τή συμπερίληψη τῶν ἀλύτρωτων Ἑλλήνων στό κράτος. Καί μόνο ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1909 -οἱ κατώτεροι ἀξιωματικοί μέ τή στήριξη τοῦ λαοῦ καί συνδετικό κρίκο τήν ἐμβληματική μορφή τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου- θά ἐκφράσει τή συνάντηση τοῦ ἀλύτρωτου ἑλληνισμοῦ μέ τό ἑλλαδικό κράτος. Αὐτή θά ὁδηγήσει στούς νικηφόρους Βαλκανικούς Πολέμους, στήν Ἀνατολική Θράκη, τή Σμύρνη.

»Δυστυχῶς ὅμως, οἱ ὀλιγωρίες τῆς ἐπαναστατικῆς ἡγεσίας, τό 1909-1910, τό 1915 καί τό 1920, ἐπέτρεψαν τήν ἀνάκαμψη τῆς “μικροελλαδικῆς” ὀλιγαρχίας, μέ συνέπεια ὁ ἑλληνισμός νά ἀπωλέσει ὁριστικά τόν μικρασιατικό πνεύμονα, τόν Βόσπορο καί τήν ἱστορική του πρωτεύουσα. Τό ἐμπόδιο στήν ὑλοποίηση “τῆς μεγαλης ταύτης ἰδέας” ὑπῆρξε ὁ Ἐθνικός Διχασμός -κορύφωση τῆς διαμάχης ἑλληνισμοῦ-ἑλλαδισμοῦ πού συνεχίζεται ἀπό τό 1821• ἡ Καταστροφή δέν ἀποτέλεσε ἕνα fatum, μιά ἀναπόφευκτη ἐξέλιξη».

Νά θυμίσω ὅτι τό ἔτος 1909, ὕστερα ἀπό τόν ἀτυχῆ πόλεμο τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος μέ τήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία τοῦ ἔτους 1897, ἔγινε ἡ Ἐπανάσταση στό Γουδί, τό γνωστό κίνημα στό Γουδί πού ἐκδηλώθηκε τήν νύκτα τῆς 15 Αὐγούστου ὅταν ὁ «Στρατιωτικός Σύνδεσμος» μέ ἐπικεφαλῆς τόν συνταγματάρχη τοῦ πυροβολικοῦ Νικόλαο Ζορμπᾶ ὀργάνωσε αὐτή τήν ἐπανάσταση, πού ζητοῦσε τήν ἀπομάκρυνση τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου καί τῶν ἄλλων πριγκίπων ἀπό τό στράτευμα καί πρότεινε διάφορα μέτρα γιά τήν στρατιωτική ἀναδιοργάνωση. Σχηματίσθηκε Κυβέρνηση καί ὁ λαός ὑποστήριξε τίς θέσεις τοῦ «Συνδέσμου».

Τό ἔτος 1910 ὁ «Στρατιωτικός Σύνδεσμος» προσκάλεσε τόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, πού εἶχε ὀργανώσει ἤδη τό κίνημα Θερίσου καί εἶχε ἀναλάβει τήν πρωθυπουργία τῆς Κρητικῆς Πολιτείας, νά ἀναλάβη τήν πρωθυπουργία τῆς Ἑλλάδος. Ἀκολούθησαν οἱ νικηφόροι Βαλκανικοί ἀγῶνες τοῦ 1912-1913, κατά τούς ὁποίους προσαρτήθηκαν στό Βασίλειο τῆς Ἑλλάδος ἡ Ἤπειρος, ἡ Μακεδονία καί τά νησιά τοῦ Ἀνατολικοῦ Αἰγαίου.

Ἐπίσης, τό ἔτος 1915 ἦταν κρίσιμο, διότι ἔχουμε τήν ἔναρξη τοῦ διχασμοῦ μεταξύ τοῦ Βασιλιᾶ Κωνσταντίνου καί τοῦ Βενιζέλου. Δηλαδή προέκυψε πρόβλημα στίς σχέσεις μεταξύ τοῦ Πρωθυπουργοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου καί τοῦ Βασιλιᾶ Κωνσταντίνου, ὡς πρός τήν τακτική πού θά ἔπρεπε νά τηρήσουν στόν τότε Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Τίς ἐκλογές τίς κέρδισε τό κόμμα τῶν Φιλελευθέρων τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου μέ κύριο σύνθημα ἡ Ἑλλάδα νά συμπαραταχθῆ μέ τίς δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Ἀντάντ (Ρωσία, Γαλλία, Ἡνωμένο Βασίλειο), ἐνῶ ὁ Βασιλιᾶς

Κωνσταντῖνος καί τό κόμμα τῶν Ἐθνικοφρόνων τοῦ Δημητρίου Γούναρη ἐτάχθησαν ὑπέρ τῆς «διαρκοῦς εἰρήνης», πού ἐξυπηρετοῦσε τίς Κεντρικές Δυνάμεις (Γερμανία, Αὐστροουγγαρία, Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία καί Βουλγαρία).

Οἱ ἐκλογές προέκυψαν ὕστερα ἀπό παραίτηση τοῦ Βενιζέλου, ἐπειδή ὁ Βασιλιᾶς ἀρνήθηκε νά ἀποσταλῆ ἄγημα στήν ἐκστρατεία τῆς «Τριπλῆς Ἀντάντ» ἤ τῆς «Τριπλῆς Συνεννόησης» στήν ἐκστρατεία στήν Καλλίπολη γιά τόν ἔλεγχο τῶν Δαρδανελίων. Παρά τό ὅτι τό κόμμα τοῦ Βενιζέλου κέρδισε τίς ἐκλογές μέ πλειοψηφία, καθυστέρησε ὁ σχηματισμός Κυβέρνησης ἀπό τόν Βασιλιᾶ Κωνσταντῖνο καί ὕστερα ἀπό ἄλλα γεγονότα ὁ Βασιλιᾶς Κωνσταντῖνος ἀπέπεμψε τόν Βενιζέλο. Ξαναέγιναν οἱ ἐκλογές στίς 6 Δεκεμβρίου 1915, στίς ὁποῖες δέν συμμετεῖχε τόν Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ὡς διαμαρτυρία γιά τήν συνταγματική ἐκτροπή καί ἔτσι τό 1915 ἄρχισε ὁ Ἐθνικός Διχασμός.

Ὁ Γιῶργος Καραμπελιᾶς γράφει ὅτι «ὁ Βενιζέλος ἦταν πεπεισμένος πώς ἡ συμμετοχή τῆς Ἑλλάδος στόν πόλεμο στό πλευρό τῆς Ἀντάντ θά μποροῦσε νά ἀποτελέσει τήν ἀπαρχή τῆς ὁλοκλήρωσης τῆς “Μεγάλης Ἰδέας”». Ὁ Βασιλιᾶς, μέ συμβουλή καί προτροπή τοῦ Ἰωάννη Μεταξᾶ, ἀντιτάχθηκε στήν ἀπόφαση τῆς νόμιμης Κυβέρνησης, καί μέ τόν Ἐθνικό Διχασμό θά ὁδηγηθῆ ἡ χώρα στήν Μικρασιατική Καταστροφή. Ὁπότε, «τήν 17η Φεβρουαρίου 1915 ἄρχισε ἡ μοιραία πορεία πού θά ὁδηγήσει στήν 14η Σεπτεμβρίου 1922». Ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς πού ἔπαιξε ἕναν πρωταγωνιστικό ρόλο σέ αὐτό θά γράψη ἀργότερα στό ἡμερολόγιό του, 4 ἡμέρες πρίν τόν θάνατό του: «Θά μᾶς συγχωρήσῃ ὁ Θεός τό (ἔγκλημα τοῦ; δύο λέξεις σβησμένες) 1915; Φταῖμε ὅλοι! Καί ὁ Βενιζέλος ἀκόμα!- Τώρα αἰσθάνομαι πόσο ἔφταιξα!».

Τό ἔτος 1917 ἀπομακρύνθηκε ἀπό τόν θρόνο του ὁ Βασιλιᾶς Κωνσταντῖνος καί ὁ διάδοχός του Πρίγκιπας Γεώργιος, ἀπό τήν παρέμβαση τῶν δυνάμεων τῆς Ἀντάντ, καί ἀνέβηκε στόν θρόνο ὁ δευτερότοκος υἱός του Ἀλέξανδρος. Οἱ σχέσεις μεταξύ Ἀλεξάνδρου καί Βελιζέλου στήν ἀρχή δέν ἦταν καλές, ἀλλά μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου βελτιώθηκαν, ὁπότε κατά τήν διάρκεια τῆς Βασιλείας του ἡ Ἑλλάδα ἔλαβε μέρος στόν Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στό πλευρό τῆς Ἀντάντ. Μέ τό τέλος τοῦ Πολέμου παραχωρήθηκε στήν Ἑλλάδα ἡ ἀνατολική Μακεδονία καί ἡ δυτική Θράκη ἀπό τήν Βουλγαρία, ὑπογράφηκε ἡ συνθήκη τῶν Σεβρῶν. Προσαρτήσθηκε ἡ ἀνατολική Θράκη, χωρίς τήν Κωνσταντινούπολη καί ἡ περιοχή τῆς Σμύρνης ἀπό τήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία.

Ὅμως, τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1920 ὁ Βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος σέ ἡλικία 27 ἐτῶν πέθανε ἀπό σηψαιμία, ἀπό τήν μόλυνση ἀπό δάγκωμα πιθήκου. Αὐτό τό γεγονός ἀπετέλεσε κομβικό σημεῖο γιά τήν Μικρασιατική Καταστροφή. Ἕνας πίθηκος ἄλλαξε τά ἱστορικά δεδομένα! Εἶναι τά λεγόμενα μικρά ἀπρόοπτα στήν ἱστορία!

Μετά τόν θάνατο τοῦ Βασιλιᾶ Ἀλεξάνδρου ἔγιναν ἐκλογές τήν 1 Νοεμβρίου τοῦ 1920 μεταξύ δύο Κομμάτων, ἤτοι τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων τοῦ Βενιζέλου καί τοῦ Κόμματος τῆς Ἡνωμένης Ἀντιπολίτευσης, ἡ ὁποία κέρδισε τίς ἐκλογές. Ὁ Βενιζέλος δέν ἐξελέγη οὔτε Βουλευτής. Στήν συνέχεια ἔγινε δημοψήφισμα γιά τήν ἐπιστροφή τοῦ Βασιλιᾶ Κωνσταντίνου, πράγμα πού ἔγινε, παρά τήν ἀντίθεση τῶν Ἄγγλων, Γάλλων καί Ἰταλῶν, οἱ ὁποῖοι ἀπέσυραν τήν ὑποστήριξη τῆς Ἑλλάδος καί συνῆψαν, ἰδίως οἱ Γάλλοι καί οἱ Ἰταλοί, μυστικές συμφωνίες μέ τόν Κεμάλ.

Ἔτσι, ὁ Ἐθνικός Διχασμός μεταξύ Βασιλέως Κωνσταντίνου καί Ἐλευθερίου Βενιζέλου, μέ ἀποκορύφωμα τό δάγκωμα τοῦ Βασιλιᾶ Ἀλεξάνδρου ἀπό τόν πίθηκο, συνετέλεσε, κατά κύριο λόγο, στήν Μικρασιατική Καστροφή.

Ὁ Γιῶργος Καραμπελιᾶς παραθέτει τήν ἄποψη τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου γιά τά γεγονότα τοῦ 1920. Ἄν καί σπάνια ὁ Βενιζέλος ἀνεγνώριζε τά λάθη του, ὅμως γι’ αὐτό τό γεγονός ἔγραψε:

«Δέν ἦτο λάθος ὅτι δέν κατέλυσα τήν δυναστείαν. Λάθος μου ἦτο ὅτι ὅταν ἐπῆλθε ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου, δέν ἀνέβαλα τάς ἐκλογάς διά νά διαπραγματευθῶ μετά τοῦ Κωνσταντίνου καί τῶν Δυνάμεων τήν εἰς τόν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ συνταγματικοῦ διαδόχου Γεωργίου... Αὐτό εἶναι τό μεγάλο καί ἀσυγχώρητον, ἄν θέλετε λάθος μου. Διότι ἡ λύσις αὐτή, ἄν ἐπετυγχάνετο, θά ἀποκαθίστα τήν ἐθνικήν ἑνότητα, καί τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐκλογῶν θά ἦτο πιθανώτατα ἐντελῶς διάφορον. Ἀλλά καί νά ἦτο ὅμοιον πρός τό τῆς 1ης Νοεμβρίου, δέν θά ἐγεννᾶτο πλέον ἡ ὀξεῖα ἀντίθεσις πρός τήν Ἀντάντ ἐκ τῆς εἰς τόν θρόνον ἐπανόδου τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου».

Στήν εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου ὁ Γιῶργος Καραμπελιᾶς ἀναφέρεται στόν Ἐθνικό Διχασμό, μεταξύ τῶν δύο παρατάξεων, «τῆς μοναρχικῆς παράταξης» καί τοῦ «Βενιζελικοῦ στρατοπέδου». Γράφει:

«Τά κυριότερα στελέχη καί πρωταγωνιστές τῆς μοναρχικῆς παράταξης -ὁ Κωνσταντῖνος, ἡ Σοφία καί ὁ διάδοχος Γεώργιος, ὁ Δημήτριος Γούναρης, ὁ Ἰωάννης Μεταξᾶς, ὁ Γεώργιος Στρέιτ, ὁ Βίκτωρ Δούσμανης, σημαντικός ἀριθμός διανοουμένων καί τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἀντιβενιζελικοῦ Τύπου- ἦταν στενότα συνδεδεμένοι μέ τούς γερμανικούς μηχανισμούς -ἀπό τόν Γουλιέλμο ἕως τή Γερμανική πρεσβεία καί τούς πράκτορές της- , σέ τέτοιο βαθμό ὥστε συχνά νά

ἐμφανίζονται ὡς ἁπλοί ἐκτελεστές τῶν γερμανικῶν ἐπιταγῶν. Καί αὐτή ἡ ταύτιση δέν ἀποτελοῦσε ἁπλῶς τή συνέπεια τῶν ἰσχυρῶν φιλογερμανικῶν ροπῶν τους, ἀλλά πρωτίστως τοῦ γεγονότος ὅτι ἐξέφραζε τόν "ἀντιεπαναστατικό" ἰδεολογικό κόσμο τοῦ "ἑλλαδισμοῦ", τῆς παραδοσιακῆς ὀλιγαρχίας: ἡ ἀντεπανάσταση τήν ὁποία ἐκπροσωποῦσαν, στίς συνθῆκες τοῦ "Μεγάλου Πολέμου", ταυτιζόταν μέ τόν γερμανικό ἰμπεριαλισμό».

«Τό βενιζελικό στρατόπεδο συσπείρωνε τίς δυνάμεις τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀνατολῆς καί τίς ἀντιολιγαρχικές ἐπαναστατικές δυνάμεις τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ὅπως αὐτές ἐκφράστηκαν μέ τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1909. Στή σύμπτωσή τους μέ τήν Κρητική Ἐπανάσταση καί τόν Ἐλευθέριο Βενιζέλο, οἱ δυνάμεις τοῦ "ὅλου ἑλληνισμοῦ" ἔβλεπαν, στή συγκυρία τῆς καθολικῆς κρίσης τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, τήν ἱστορική εὐκαιρία τῆς ὁλοκλήρωσης τῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1821, τῆς ὑλοποίησης τῆς "Μεγάλης Ἰδέας"».

Ἑπομένως, ὅπως γράφει, «τό ἐπαναστατικό στρατόπεδο συμπαρατασσόταν μέ τίς δυνάμεις τῆς Ἀντάντ οἱ ὁποῖες συγκρούονταν στά πολεμικά μέτωπα μέ τή Βουλγαρία καί τούς Ὀθωμανούς -καί κατά τεκμήριο ἀποτελοῦσαν συμμάχους τῆς Ἑλλάδας στό ἐθνικοαπελευθερωτικό της ἐγχείρημα. Ἡ δέ ἀντεπανάσταση συντασσόταν μέ τίς κεντρικές Αὐτοκρατορίες πού συμμαχοῦσαν ἀκριβῶς μέ τούς ἀντιπάλους τῆς Ἑλλάδας». Αὐτός εἶναι στήν οὐσία ὁ Διχασμός πού κατέληξε στήν Μικρασιατική Καταστροφή.

Τό βιβλίο τοῦ Γιώργου Καραμπελιᾶ ἔχει πολλές λεπτομέρειες πάνω στά ἱστορικά γεγονότα πού διαδραματίσθηκαν τήν περίοδο μεταξύ τοῦ 1909 καί τοῦ 1922 καί πρέπει νά διαβαστῆ γιά νά διδαχθοῦμε ἀπό τήν ἱστορία, ὅτι κάθε διχασμός, ἐθνικός, κοινωνικός, οἰκογενειακός, ἐκκλησιαστικός ὁδηγεῖ σέ καταστροφικά ἀποτελέσματα.

Ὅπως ἀνέφερα, μέ συγκίνησε ἡ ἀρχή τοῦ βιβλίου «Ἀντί προλόγου, μιά ἐξομολόγηση», πού περιγράφει τήν πορεία του, ἀφοῦ τήν δεκαετία τοῦ 1980, ὅπως γράφει, παρέμενε «σέ ἕνα βαθμό δέσμιος μιᾶς ἀντίληψης πού ὑπέτασσε τήν ἐθνική διάσταση στίς «κοινωνικές ἀντιθέσεις». Εἶναι πολύ τολμηρό καί εἰλικρινές νά γράφη κανείς κάτι τέτοιο. Προφανῶς, ἐννοεῖ ὅτι τότε τόν ἐνδιέφερε ἡ πάλη τῶν τάξεων ἡ ὁποία ὑπέτασσε τήν ἐθνική διάσταση, καί τελικά ἔθραυσε «τό κουκούλι τοῦ ἑλλαδισμοῦ» πού τόν φυλάκιζε «σέ ἕνα τετριμμένο καί ἀδιέξοδο παρόν, χωρίς ἱστορική μνήμη, ἄρα καί χωρίς μέλλον». Διέκρινε τόν «ἑλλαδικό ἑλληνισμό» ἀπό τόν «οἰκουμενικό ἑλληνισμό» καί ὅτι τό 1922 γεννηθήκαμε «ἑλλαδικοί» μέ «τόν μεγάλο ἀκρωτηριασμό τοῦ ἑλληνισμοῦ», καί εἶναι ἀνάγκη «νά ἐγκύψουμε στή μελέτη τῆς μεγάλης ἱστορικῆς ἀπόπειρας γιά τήν ἀνασύσταση -mutatis moutandis- τοῦ ὑστερο-βυζαντινοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, δηλαδή τῆς "Μεγάλης Ἰδέας"». Καί

θέτει δύο ἐρωτήματα πού διατρέχουν ὅλο τό βιβλίο: «Ἦταν ἄραγε ἐφικτή ἡ ὑλοποίησή της (τῆς Μεγάλης Ἰδέας); Ἐξακολουθεῖ νά ἔχει κάποιο νόημα σήμερα;».

Ἁπλῶς στά ἐρωτήματα αὐτά ἔχω μιά ἀπάντηση, ἀφοῦ ὁ ὑπότιτλος τοῦ βιβλίου εἶναι «δοκίμιο ἱστορικῆς αὐτογνωσίας», ὅτι καθ' ὅλη τήν διάρκεια τῆς Φραγκοκρατίας καί Τουρκοκρατίας ἦταν ἀναμμένη ἡ Μεγάλη Ἰδέα τῆς Χριστιανικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, ὅπως τήν βλέπω στήν Κωνσταντινούπολη, ἀκόμη τήν συνάντησα στήν Μέση Ἀνατολή, κυρίως στόν Λίβανο, ὅπου δίδαξα γιά τρία χρόνια στό Πανεπιστήμιο τοῦ Λιβάνου, κατά τήν διάρκεια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου, ὅπως τήν συναντῶ στήν Εὐρώπη καί τήν Ἀμερική, ὅπου καλοῦμε νά διδάξω. Μέ τίς ἐθνικές ἰδέες τοῦ Διαφωτισμοῦ, πού ἐκφράσθηκαν ἀπό ἄλλα αἴτια, ἄρχισε νά τρεμοσβήνη αὐτή ἡ Μεγάλη Ἰδέα, ἀφοῦ, κατά τήν Ἕλλη Σκοπετέα, τό 1830 συγκροτήθηκε τό πρῶτο Ἑλληνικό Κράτος μέ τρεῖς προϋποθέσεις, πρῶτον νά προσανατολισθῆ στήν ἀρχαία Ἑλλάδα, δεύτερον νά ἀποκοπῆ ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί τρίτον νά προσαρτηθῆ πρός τήν Εὐρώπη.

Βεβαίως, δοξάζω τόν Θεό γιά τήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση καί τήν συγκρότηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἔστω κι ἄν προδόθηκε τό ὅραμα τοῦ Ρήγα Φερραίου καί τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια, ἀλλά ἡ ἀναπτυχθεῖσα Μεγάλη Ἰδέα τοῦ 1843 εἶχε ἀλλάξει νόημα, ἐκφραζόταν ἐθνικιστικά ὡς προσάρτηση τῶν ἐδαφῶν ἐκτός Ἑλλάδος στήν δυτικοποιημένη Ἑλλάδα. Αὐτή ἡ διαφοροποιηθεῖσα Μεγάλη Ἰδέα συρρίκνωσε τόν οἰκουμενικό Ἑλληνισμό στόν ἑλλαδισμό, πού εἶναι μιά καταστροφή.

Ὅμως, οἱ Ρωμηοί ἀπό τήν Μικρά Ἀσία ἔφεραν στήν Ἑλλάδα ἕναν οἰκουμενικό Ἑλληνισμό, ὡς ἀντίδοτο στήν ἀποσύνθεση τοῦ δυτικοποιημένου Ἑλληνισμοῦ, καί ἔκαναν μιά νέα οἰκουμενική γονιμοποίηση μέσα στό Ἑλληνικό Κράτος. Εἶναι χαρακτηριστικό τό βιβλίο τῆς Renée Hirschon μέ τίτλο «Κληρονόμοι τῆς Μικρασιατικῆς Καταστροφῆς», ἐκδ. Μορφωτικό Ἵδρυμα Ἐθνικῆς Τραπέζης). Ἡ νοσταλγία τῆς «πατρίδος», ὅπως ἔλεγαν οἱ πρόσφυγες, ἔφερε ἤ ἀναζωογόνησε τήν μνήμη τῆς Ρωμηοσύνης, τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητή Κωστῆ Παλαμᾶ, πού ἔγραφε ὅτι λεγόμαστε «Ἕλληνες, γιά νά ρίχνουμε στάχτη στά μάτια τοῦ κόσμου• πραγματικά, Ρωμιοί» καί τῆς «πονεμένης Ρωμηοσύνης» τοῦ Φώτη Κόντογλου.

Ἔτσι σήμερα, ἔχοντας ὡς βάση τό Ἑλληνικό Κράτος, πρέπει νά ἀναπτυχθῆ μιά ἄλλη πολιτιστική «Μεγάλη Ἰδέα», ὡς ἀναζωπύρωση τοῦ οἰκουμενικοῦ Ἑλληνισμοῦ συνδυασμένου μέ τήν Ὀρθοδοξία, πού πρέπει νά ἀναζητηθῆ σέ ὅλα τά μήκη καί πλάτη τῆς γῆς, τήν ὁποία μεγάλη πολιτιστική Ἰδέα δέν πρέπει νά βλέπουμε μόνο πρός Ἀνατολάς, ἀλλά καί πρός Δυσμάς, στούς Ἕλληνες-Ρωμηούς τῆς Κάτω Ἰταλίας καί τῆς Σικελίας, τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, τούς ἐκρωμαϊσθέντες Κέλτες τῆς Εὐρώπης, ἀλλά καί τῆς Βρετανίας. Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι οἱ Κέλτες τῆς Βρετανίας, οἱ Οὐαλοί, ἦταν Ὀρθόδοξοι Ρωμαῖοι πού τελοῦσαν τήν θεία Λειτουργία

στήν Ἑλληνική γλώσσα, καί Βρετόνοι Ἐπίσκοποι συμμετεῖχαν στίς Ὀρθόδοξες Συνόδους, ὅπως στήν Σύνοδο τῆς Σαρδικῆς (Σόφιας Βουλγαρίας) τό 343, πού ὑποστήριξαν τόν Μέγα Ἀθανάσιο καί ἦταν ἐναντίον τοῦ Ἀρείου, τούς μνημονεύει ὁ Μέγας Ἀθανάσιος. Πρέπει, ἑπομένως, νά τά σκεφτόμαστε αὐτά, ὄχι γιά νά τούς προσαρτήσουμε ὅλους αὐτούς ἐδαφικά στήν Ἑλλάδα, ἀλλά γιά νά ζοῦμε ἐμεῖς καί νά ἀναπνέουμε οἰκουμενικά.

Εὐχαριστῶ τό Γιῶργο Καραμπελιᾶ γιά τόν κόπο του καί τήν σέ βάθος ἐπίπονη ἱστορική ἔρευνά του.